

УДК 330.34

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/36.16>**Космідайло І.В.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, фінансів
та інформаційних технологій

Уманська філія

ПВНЗ «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2836-3033>**Марков В.С.**

здобувач PhD третього рівня освіти

ПВНЗ «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1450-0608>

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Статтю присвячено комплексному дослідженню структурних трансформацій машинобудівного комплексу України в умовах глобальної нестабільності та військово-політичних викликів. Здійснено діагностику поточного стану галузі за 2020-09.2024 рр., ідентифіковано ключові чинники впливу на трансформаційні процеси та розроблено концептуальну модель стратегічного управління структурними змінами. Емпіричний аналіз засвідчив складну траєкторію галузевих змін: скорочення експортних обсягів, трансформацію логістичних ланцюгів та поступову адаптацію до системних викликів. Встановлено, що машинобудування демонструє резильєнтність, зберігаючи позитивні очікування виробників та потенціал до відновлення. Запропоновано стратегічні імперативи розвитку, серед яких: технологічна модернізація, інституційна трансформація, нарощення інноваційного потенціалу та інтеграція у глобальні виробничі мережі.

Ключові слова: машинобудівні підприємства, інноваційна діяльність, ефективність, конкурентоспроможність, структурні трансформації, стратегічні імперативи, експорт, імпорту.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження структурних трансформацій машинобудівного комплексу України зумовлена необхідністю системної модернізації промислового потенціалу в умовах глибоких економічних, технологічних та геополітичних викликів сучасності. Машинобудування традиційно виступає ключовим індикатором інноваційного розвитку національної економіки, технологічної спроможності держави та її конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Критичного значення набувають процеси структурної перебудови галузі, спроможність адаптуватися до динамічних змін зовнішнього середовища, впроваджувати високотехнологічні рішення та забезпечувати випереджальний розвиток виробничих систем. Особливої гостроти питанням трансформації машинобудівного комплексу надають наслідки військової агресії, структурні деформації економіки, необхідність забезпечення імпортозаміщення та технологічної незалежності держави. Наукова розвідка покликана комплексно дослідити внутрішні та зовнішні чинники впливу на розвиток машинобудування, розробити концептуальні засади формування стратегічних імперативів галузевої трансформації, запропонувати дієві механізми структурної перебудови з урахуванням сучасних викликів та потенціалу інноваційного розвитку вітчизняної промисловості.

Сучасний стан машинобудівного комплексу України характеризується системною кризою, що виявляється у структурному занепаді виробничого потенціалу, низькому рівні технологічної модернізації та втраті нішових позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках. Проблематика дослідження концентрується навколо комп-

лексу суперечностей між об'єктивною необхідністю структурної трансформації машинобудування та відсутністю ефективних інституційно-економічних механізмів її реалізації. Принципово важливим науковим завданням є розв'язання наукового протиріччя між потребою забезпечення стратегічних орієнтирів машинобудівного комплексу та браком системних підходів до управління його структурними трансформаціями в умовах посилення глобальних викликів, військово-політичної нестабільності та необхідності забезпечення технологічного суверенітету держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика структурних трансформацій машинобудівного комплексу знайшла відображення в наукових працях вітчизняних дослідників, зокрема: Карачина Н. П., Кошовий В. В., Штанько О. С. [1], Коваленко О. В., Дробишева О. О. [2], Кузьминчук Н. В., Литовченко О. Ю. [3], Кушніренко О. М., Гахович Н. Г. [4], Михальченко Г. Г., Проценко А., Ковальов В. [5], Сакун Л. М., Веденіна Ю. Ю., Цимбал О. С. [6], Целікова А. С., Місько Є. М. [7] та інші.

Водночас, незважаючи на суттєвий науковий доробок, комплексного дослідження стратегічних імперативів розвитку машинобудування в умовах глобальної нестабільності досі не проведено, що актуалізує необхідність поглибленого наукового аналізу.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в комплексному теоретико-методологічному обґрунтуванні стратегічних імперативів розвитку машинобудівного комплексу України в умовах глобальної нестабільності, розробці науково-практичних рекомендацій

щодо структурних трансформацій та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності галузі.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних взаємопов'язаних завдань: діагностику сучасного стану машинобудування, ідентифікацію чинників впливу на структурні зрушення, обґрунтування стратегічних напрямків модернізації галузі, розробку організаційно-економічних механізмів підвищення ефективності машинобудівного комплексу та формування концептуальних рекомендацій щодо забезпечення його інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Машинобудування в сучасних соціально-економічних реаліях України постає фундаментальним системоутворюючим компонентом національного промислового комплексу, який виконує поліфункціональну роль у забезпеченні економічної стабільності та національної безпеки держави. Незважаючи на сукупність об'єктивних та суб'єктивних детермінант, що ускладнюють функціонування галузі, машинобудування демонструє потенціал до адаптивної трансформації, слугуючи стратегічним інструментом технологічної модернізації та оборонного потенціалу країни. У воєнний період галузь набуває особливої значущості, виступаючи критичним механізмом забезпечення обороноздатності, виробництва спеціалізованої техніки та підтримки національних безпекових інтересів, що детермінує її роль не лише як економічного, але й як системоутворюючого чинника державної стійкості.

Насамперед в рамках нашого наукового дослідження важливим є проведення комплексного статистичного аналізу машинобудівного комплексу України. Методологія дослідження включатиме системну діагностику ключових економічних індикаторів, аналіз динаміки галузевих показників, структурну декомпозицію виробничих потужностей та оцінку впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на трансформаційні процеси. Особливу увагу буде приділено статистичній верифікації гіпотез щодо структурних зрушень, оцінці рівня технологічної модернізації та конкурентоспроможності машинобудівного комплексу в умовах сучасних економічних викликів з урахуванням експортно-імпорتنних операцій досліджуваної галузі.

Це буде комплексне статистичне дослідження, що базуватиметься на репрезентативній статистичній базі даних Державної служби статистики України. Використання синергетичного дослідницького підходу дозволить забезпечити високий рівень наукової валідності отриманих результатів та сформулювати обґрунтовані висновки щодо перспектив структурної трансформації машинобудівного комплексу.

Так, машинобудівна галузь демонструє слабку динаміку розвитку на тлі інших секторів економіки. З початку військових дій ця галузь залишається однією з найпроблемніших, з повільним відновленням виробничих потужностей. Статистика серпня 2024 року підтверджує складну ситуацію в галузі. Індекс виробничих змін у машинобудуванні практично не змінювався протягом останніх місяців: від незначного від'ємного значення у травні (-0,03) до мінімально позитивного у серпні (0,03). Для порівняння, загальнонаціональний показник індексу виробництва, хоча й знизився з 0,26 у квітні до 0,12 у серпні 2024 р., все ще залишається помітно вищим за галузевий. Структура виробничої активності підприємств машинобудування

у серпні 2024 року виглядає наступним чином: 32,4% підприємств збільшили обсяги виробництва; 29,7% скоротили виробничі потужності; 37,8% учасників галузі не змінили обсяги виробництва [8].

Експерти припускають, що машинобудування, попри кризовий стан, менше постраждало від літніх відключень електроенергії порівняно з іншими галузями економіки.

У контексті аналізу поточної кон'юнктури машинобудівної галузі спостерігається позитивна динаміка очікувань виробничих агентів на найближчу перспективу. На відміну від загальної тенденції в переробній промисловості, в машинобудуванні не фіксується негативна трансформація прогнозних настроїв. Емпіричні дані демонструють стійку висхідну траєкторію оптимізму галузевих суб'єктів господарювання. Зокрема, з жовтня 2023 року відзначається послідовне нарощення позитивних очікувань: індекс очікуваних змін виробництва зріс від 0,17 у жовтні 2023 року до 0,43 у серпні 2024 року. Цей показник є одним з найвищих за період з весни 2023 року [8].

Репрезентативне опитування виробників у серпні 2024 року засвідчило, що: 50,0% представників галузі прогнозують зростання виробничих обсягів у найближчі три місяці. Лише 6,7% очікують на скорочення виробництва. Для порівняння, на загальнодержавному рівні відповідні показники становлять 38,2% та 4,8%, що підкреслює вищий рівень оптимізму в машинобудуванні. Індекс очікуваних змін виробництва для галузі (0,43) перевищує загальнонаціональний показник (0,39), що слугує індикатором потенційної стабілізації та можливого відновлення галузевої динаміки.

Оцінки попиту в машинобудівній галузі відображають складну динаміку виробничих процесів. Індекс змін продажів для галузі демонструє мінливу картину: від від'ємних значень у травні (-0,05) до помірно позитивних у червні (0,15) та серпні (0,05) [8].

Порівняльний аналіз показує, що машинобудування має нижчі темпи зростання реалізації продукції порівняно з загальними показниками переробної промисловості. Якщо на рівні країни Індекс змін продажів знизився з 0,26 у квітні до 0,12 у серпні, то галузевий показник залишається більш стриманим. Структура продажів підприємств машинобудування у серпні 2024 року виглядає наступним чином: 35,1% підприємств збільшили обсяги продажів; 29,7% скоротили обсяги реалізації; 35,1% залишили показники без змін. Ці дані свідчать про помірну невизначеність та нестабільність ринкової кон'юнктури в машинобудівній галузі, де приблизно третина підприємств демонструє зростання, третина – скорочення, а ще третина зберігає попередні обсяги продажів.

Індекс очікуваних змін продажів у машинобудуванні демонструє виражену позитивну динаміку. Станом на серпень 2024 року показник становить 0,47, що є найвищим результатом з літа 2023 року. Цей показник перевищує загальнонаціональний рівень (0,39), що підкреслює відносно кращі перспективи галузі. Результати опитування виробників у серпні 2024 року засвідчили оптимістичні очікування: 53,3% представників машинобудування прогнозують зростання обсягів виробництва в найближчі три місяці. Лише 6,7% очікують на скорочення виробничих потужностей. Для порівняння, на загальнодержавному рівні відповідні показники становлять 39,5% та 6%, що свідчать про поступове віднов-

лення галузевої впевненості та потенційне покращення ринкової кон'юнктури [8].

У серпні 2024 року машинобудівна галузь демонструє рівень завантаження виробничих потужностей, цілком співставний з показниками переробної промисловості в цілому.

Структура завантаження виробничих потужностей підприємств машинобудування виглядає наступним чином: 16% підприємств працюють на 100% або вище довоєнного рівня; 27% підприємств функціонують на рівні 75–99% потужності. Загалом 43% підприємств галузі мають високий рівень завантаження. Для порівняння, загальнонаціональні показники є дуже близькими: 10% підприємств працюють на 100% або вище довоєнного рівня; 31% підприємств функціонують на рівні 75–99% потужності. Загалом 41% підприємств мають високий рівень завантаження.

З початку військових дій машинобудівна галузь характеризується відносно низьким рівнем завантаження виробничих потужностей, особливо на тлі більш динамічних галузей, зокрема харчової промисловості.

Ключові спостереження серпня 2024 року: 16% підприємств працювали на рівні завантаження потужностей нижче 50% або повністю зупинили виробництво порів-

няно з довоєнним періодом. Цей показник є найнижчим за останні місяці: у квітні він становив 19%, у червні – 21%, а в липні – 24%. На відміну від інших галузей, що зазнали значного впливу від відключень електропостачання влітку 2024 року, машинобудування продемонструвало стійкість. Не зафіксовано суттєвих змін у функціонуванні виробничих потужностей, що може свідчити про: адаптованість галузі до складних операційних умов; наявність резервних систем або альтернативних джерел живлення; меншу залежність від безперервного електропостачання порівняно з іншими секторами промисловості. Таким чином, машинобудування виявляє ознаки операційної резильєнтності в умовах тривалої невизначеності.

Розглянемо найважливіші проблеми для бізнесу у машинобудуванні (рис. 1).

Аналіз структурних викликів машинобудівної галузі в умовах системної трансформації економіки демонструє багатовимірну матрицю проблемних площин. Критичного рівня впливу (понад 60% респондентів) сягають інфраструктурні деструкції та кадрові трансформації внаслідок мобілізаційних процесів. Високий рівень впливу (40–50%) мають безпекова компонента виробничої діяльності, ціновий тиск на ресурсному ринку та трансформація логістичних ланцюгів. Помірний рівень впливу

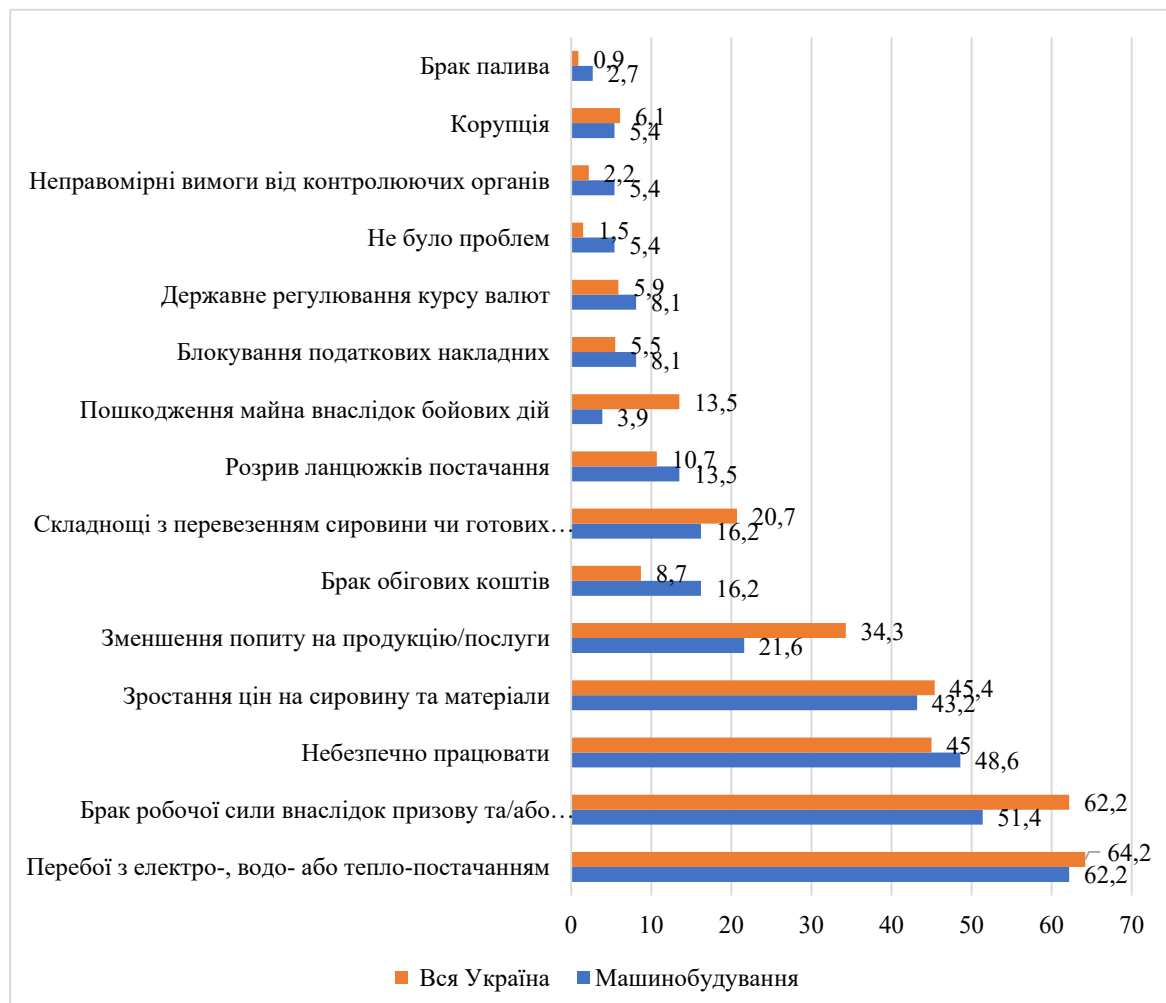

Рисунок 1 – Проблеми та виклики для бізнесу у машинобудівній галузі

Джерело: побудовано авторами на основі: [8]

(20–35%) характеризує редукцію споживчого попиту, фінансові обмеження та деструктуризацію виробничих комунікацій. Компаративний аналіз засвідчує, що машинобудування демонструє когерентну адаптивну спроможність, маніфестуючи резильєнтність до системних викликів порівняно з загальноекономічними показниками. Наукова інтерпретація емпіричних даних дозволяє констатувати наявність комплексного впливу екзогенних факторів на галузеву динаміку з превалюванням інфраструктурних та кадрових детермінант.

Далі в межах дослідження здійснено аналіз динаміки експорту товарів машинобудівної галузі за період 2020–9 міс. 2024 рр. (рис. 2).

Даний компаративний аналіз демонструє складну трансформаційну траєкторію з виразними структурними змінами. Репрезентація статистичних даних засвідчує поступове зниження показників за всіма категоріями експортних товарів, що пояснюється комплексним впливом геополітичних та соціально-економічних чинників. Найбільш суттєве падіння спостерігається в сегменті машин, обладнання та механізмів, електротехнічного обладнання, де обсяги експорту скоротилися з 448,6 млрд грн у 2020 році до прогнозованих 279,2 млрд грн у 9 міс 2024 р. Аналогічна тенденція простежується у категоріях залізничного транспорту, засобів наземного транспорту та інших галузевих сегментах. Представлені емпіричні дані індикують системну трансформацію експортного потенціалу машинобудування в умовах безпрецедентних викликів, що супроводжуються структурною реконфігурацією галузевих виробничо-логістичних ланцюгів.

Аналіз експортної стратегії машинобудівних підприємств виявляє чітку гео економічну орієнтацію на європейський напрямок. Європейський Союз залишається домінантним ринком збуту: 73,9% підприємств машинобудування здійснюють туди експортні поставки, що є дещо нижчим від загальногалузевого показника (85,7%) [9].

Додаткові європейські ринки представлені країнами Європейської асоціації вільної торгівлі, куди експортують 4,3% підприємств. Важливою особливістю машинобудування є збереження значного експортного потенціалу в країнах Євразійського Економічного Союзу (за винятком Росії та Білорусі) – 17,4% опитаних, що більш ніж удвічі перевищує показники інших галузей [9]. Серед альтернативних ринків виділяються Молдова (17,4% експортерів) та Туреччина (4,3%). Показово, що жодне підприємство не має експортних поставок до Китаю, що може свідчити про певні структурні обмеження виходу на азійський ринок [9].

Ця географія експорту демонструє адаптивну стратегію машинобудівної галузі в умовах геополітичної трансформації, з чітким пріоритетом європейських ринків та збереженням диверсифікованих напрямків експортних поставок.

Далі здійснено аналіз імпоротної динаміки товарів машинобудівної галузі за період 2020–9 міс. 2024 рр. (рис. 3).

Статистична оцінка імпорту товарів машинобудівної галузі у 2020–9 міс. 2024 рр. репрезентує складну трансформаційну парадигму з виразними структурними зрушеннями. Рис. 3 демонструє поступову модифікацію імпортних потоків під впливом комплексних геополітичних та соціально-економічних факторів. Найбільш суттєві трансформації простежуються в сегменті машин, обладнання та механізмів, електротехнічного обладнання, де обсяги імпорту скоротилися з 1552,7 млрд грн у 2020 році до прогнозованих 681,1 млрд грн у 9 міс. 2024 році. Аналогічна редукційна тенденція характеризує категорії засобів наземного транспорту та інших галузевих субсегментів. Емпіричні дані індикують системну реконфігурацію імпортного профілю машинобудування в умовах безпрецедентних викликів, що супроводжується фундаментальною трансформацією логістичних та торговельних стратегій.

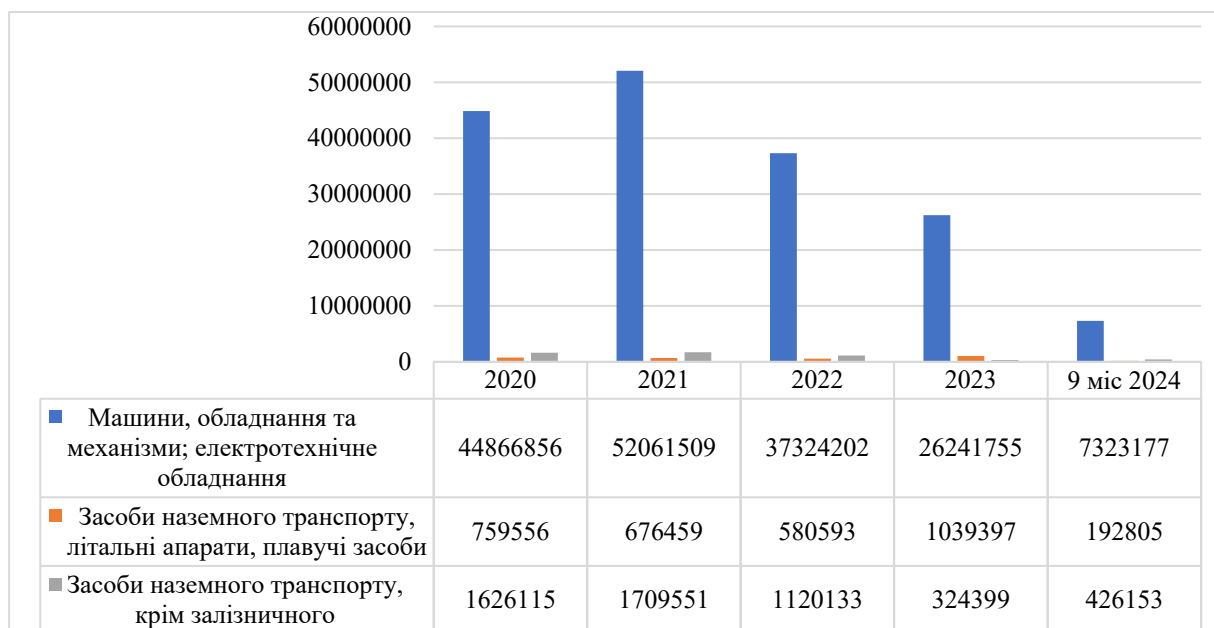

Рисунок 2 – Експорт товарів машинобудівної галузі за 2020 – 9 міс. 2024 рр., (в тис. грн)

Джерело: побудовано авторами на основі [9]

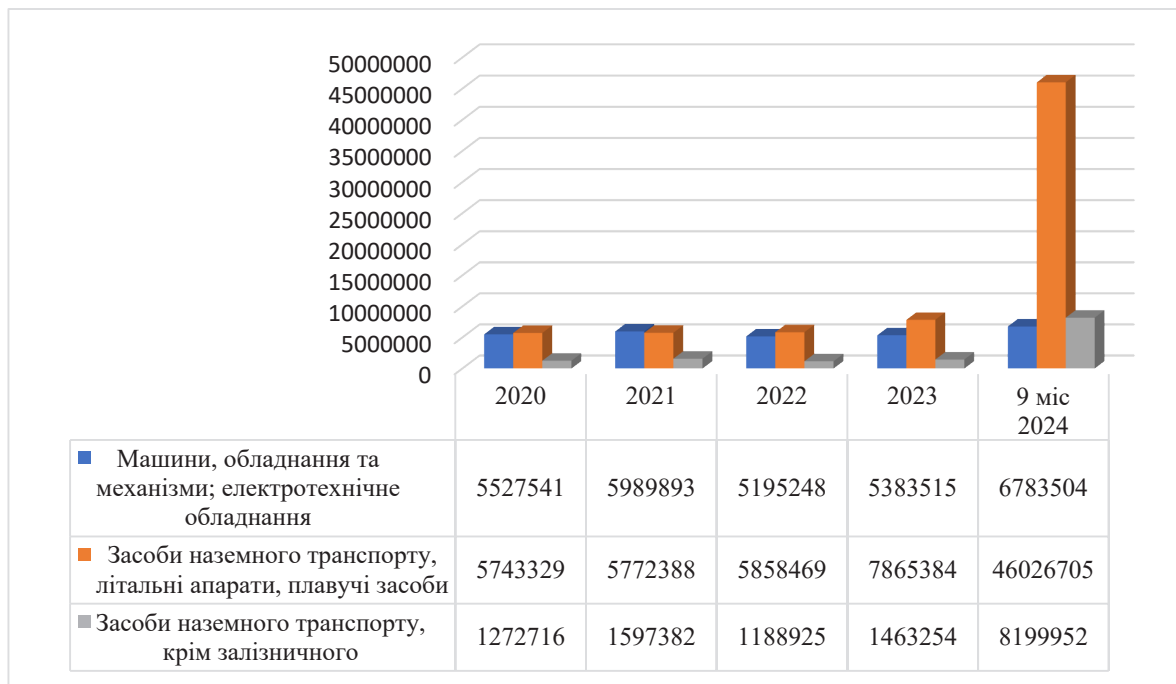

Рисунок 3 – Імпорт товарів машинобудівної галузі у 2020 – 9 міс. 2024 рр. (в тис. грн)

Джерело: побудовано авторами на основі [9]

Структурні трансформації машинобудівного комплексу України в сучасних умовах характеризуються комплексом системних викликів та принциповими змінами в організаційно-економічній архітектоніці галузі. Діагностика поточного стану машинобудування засвідчує критичне скорочення виробничого потенціалу, зниження технологічної конкурентоспроможності та деформацію відтворювальних процесів.

Ключовими детермінантами структурних зрушень виступають: по-перше, геополітичні трансформації та військово-політична нестабільність; по-друге, прискорені процеси діджиталізації та технологічної модернізації; по-третє, інституційні обмеження та недосконалість механізмів державного регулювання.

Так, стратегічні імперативи розвитку машинобудівного комплексу мають формуватися на основі системного й синегійного підходу, який передбачає комплексну модернізацію виробничих потужностей, впровадження інноваційних технологій, диверсифікацію виробництва та нарощення експортного потенціалу. Принципово важливим є забезпечення технологічного суверенітету через створення замкнених виробничих циклів, локалізацію критично важливих виробництв та розвиток імпортозаміщуючих технологічних ланцюгів.

Магістральні напрямки структурної перебудови машинобудівного комплексу України являють собою системну сукупність стратегічних трансформацій, спрямованих на забезпечення комплексного розвитку галузі в умовах глобальної нестабільності.

Технологічна модернізація передбачає кардинальне оновлення виробничо-технологічної бази машинобудування через впровадження високотехнологічних рішень, цифрових технологій та інноваційних виробничих процесів. Ключовими складниками цього напрямку виступають: технологічне переоснащення підприємств, впро-

вадження інтелектуальних виробничих систем, розвиток гнучких автоматизованих виробництв, освоєння передових виробничих й інноваційних технологій, зокрема адитивного виробництва, робототехніки тощо.

Інституційна трансформація спрямована на формування ефективного організаційно-економічного середовища через вдосконалення нормативно-правової бази, розробку дієвих механізмів державної підтримки, створення сприятливого інвестиційного клімату. Пріоритетними завданнями виступають: гармонізація законодавства з європейськими стандартами, розвиток державно-приватного партнерства, впровадження ефективних інструментів стимулювання інноваційної діяльності, формування сучасних інституційних механізмів управління розвитком машинобудівного комплексу.

Нарощення інноваційного потенціалу включає системну підтримку науково-дослідної діяльності, активізацію впровадження результатів НДДКР, розвиток наукоємних виробництв. Основними напрямками є: створення інноваційних кластерів, розвиток науково-технологічних парків, стимулювання колоборації між науковими установами та виробничими підприємствами, формування ефективних механізмів трансферу технологій.

Забезпечення економічної безпеки передбачає розробку комплексної системи захисту вітчизняного виробництва через диверсифікацію виробничих процесів, розвиток імпортозаміщуючих технологій, мінімізацію зовнішніх ризиків. Ключовими складниками є: створення резервних виробничих потужностей, формування страхових механізмів, розвиток внутрішніх технологічних ланцюгів, підвищення рівня технологічної незалежності.

Концептуальна модель стратегічного управління структурними трансформаціями машинобудівного комплексу являє собою цілісну систему взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких має чітко визначені функціо-

нальні завдання та механізми реалізації. Нижче охарактеризуємо їх.

– *Діагностичний компонент* передбачає комплексний аналіз поточного стану машинобудування, ідентифікацію внутрішніх та зовнішніх чинників впливу, оцінку рівня технологічної готовності та конкурентоспроможності галузі.

– *Інституційний компонент* спрямований на формування ефективного нормативно-правового середовища, розробку стратегічних документів, удосконалення механізмів державного регулювання та створення сприятливих умов для інноваційного розвитку машинобудівного комплексу.

– *Технологічний компонент* забезпечує впровадження інноваційних виробничих технологій, модернізацію обладнання, розвиток науково-технічного потенціалу та формування високотехнологічних виробничих систем.

– *Адаптаційний компонент* передбачає розробку гнучких механізмів реагування на зміни зовнішнього середовища, антикризові стратегії, забезпечення резильєнтності виробничих процесів та підвищення здатності машинобудівного комплексу адаптуватися до викликів глобальної нестабільності.

Взаємодія та системна інтеграція елементів формують комплексний механізм стратегічного управління структурними трансформаціями, спрямований на забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та стало-го розвитку машинобудівного комплексу України.

Втім сьогодні механізм поступового підвищення рівня локалізації машинобудівної продукції в системі публічних закупівель України передбачає послідовне нарощування частки вітчизняних компонентів. Відповідно до Закону «Про публічні закупівлі» та Постанови Кабінету Міністрів № 861, запроваджено диференційовану шкалу локалізації: з 10% у 2022 році до 40% у 2028 році. З 1 січня 2025 року встановлено черговий рубіж – 25% мінімальної частки українських складників у машинобудівній продукції для державних установ, підприємств та органів місцевого самоврядування.

Регламентація охоплює стратегічно важливі сектори економічної інфраструктури, зокрема: громадський та

залізничний транспорт, комунальну й спеціалізовану техніку, енергетичне обладнання. Впровадження поетапної локалізації розглядається як системний інструмент підтримки вітчизняного виробника в рамках державної промислової політики «Зроблено в Україні», що має не лише економічне, але й стратегічне значення в умовах воєнного стану [10].

Висновки. Інтеграція у глобальні виробничі мережі орієнтована на активне включення вітчизняних машинобудівних підприємств до міжнародних виробничих ланцюгів, розширення експортного потенціалу, поглиблення міжнародного науково-технічного співробітництва.

Емпірична база дослідження засвідчує, що трансформаційні процеси в машинобудуванні потребують впровадження адаптивних механізмів управління, які б забезпечували гнучкість та резильєнтність виробничих систем.

Визначено, що пріоритетними напрямками структурної перебудови мають стати: розвиток високотехнологічних виробництв, формування інноваційних кластерів, активізація інвестиційних процесів, стимулювання науково-технічного співробітництва та підготовка кваліфікованих кадрів, формування конкурентоспроможних виробничих екосистем, розвиток міжнародної кооперації, освоєння нових ринків збуту, підвищення глобальної конкурентоспроможності українського машинобудування тощо.

Запропоновано концептуальну модель стратегічного управління структурними трансформаціями машинобудівного комплексу, яка включає чотири взаємопов'язані складники: діагностичний, інституційний, технологічний та адаптаційний. Кожен складник передбачає реалізацію специфічних механізмів, спрямованих на забезпечення ефективності трансформаційних процесів та підвищення конкурентоспроможності галузі.

Ключовим результатом дослідження стало обґрунтування системи стратегічних імперативів розвитку машинобудування, які визначають магістральні напрямки структурної перебудови: технологічна модернізація, інституційна трансформація, нарощення інноваційного потенціалу, забезпечення економічної безпеки та інтеграція у глобальні виробничі мережі.

Список використаних джерел:

1. Карачина Н., Кошовий В., Штанько О. Трансформація розвитку та напрямки розбудови машинобудування України. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 218–222. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-40>
2. Коваленко О. В., Дробішева О. О. Аналіз рівня та факторів активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудування. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 3. С. 82–88.
3. Кузьминчук Н., Литовченко О. Структурно-функціональне моделювання маркетингової політики забезпечення економічної безпеки машинобудування. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 174–181. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-32>
4. Кушніренко О. М., Гахович Н. Г. Стратегічні напрями повоєнного відновлення машинобудування в Україні. *Економічний вісник університету*. 2023. Випуск 56. С. 5–15. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-05-15>
5. Михальченко Г., Проценко А., Ковальов В. Основні тенденції розвитку підприємств машинобудівної галузі в умовах уповільнення інноваційних процесів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2022. Випуск 13 (26). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-13\(26\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-13(26)-07)
6. Сакун Л. М., Веденіна Ю. Ю., Цимбал О. С. Сучасні проблеми розвитку машинобудівних підприємств України та шляхи їх подолання. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 32. С. 201–207.
7. Целікова А. С., Місько Є. М. Сучасний стан та проблеми розвитку машинобудівних підприємств України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 228–235. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-39>
8. Секторальний аналіз: машинобудування вересень 2024 року. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2024/CEP/Sectoral_report_machine_building_UKR.pdf
9. Державна служба статистики. URL: <https://stat.gov.ua/uk> (дата звернення: 27.03.2025)
10. В Україні з 2025 року підвищено рівень локалізації у держзакупівлях машинобудування. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=dc702433-1760-4389-b8cf-c3e84794dfdf&title=VUkrainiZ2025-RokuPidvischenoRivenLokalizatsiiUDerzhakupivliakhMashinobuduvannia> (дата звернення: 27.03.2025)

References:

1. Karachyna N., Koshevyi V., Shtanko O. (2024) Transformatsiia rozvytku ta napriamy rozbudovy mashynobuduvannia Ukrainy [Transformation of development and directions of development of mechanical engineering in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir – Economic Space*, vol. 190, pp. 218–222. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-40> (accessed March 29, 2025).
2. Kovalenko O. V., Drobysheva A. O., Kasymov S. M. (2018) Analiz rinvia ta faktoriv aktyvizatsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannia [Analysis of the level and factors of activation of foreign economic activity of machine-building enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Economic Bulletin of the Zaporizhzhia State Engineering Academy*, vol. 3, pp. 82–88.
3. Kuzmynchuk N., Lytovchenko O. (2024) Strukturno-funktsionalne modeliuvannia marketynhovoï polityky zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky mashynobuduvannia [Structural and functional modeling of marketing policy in ensuring the economic security of mechanical engineering]. *Ekonomichnyi prostir – Economic Space*, vol. 190, pp. 174–181. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-32> (accessed March 29, 2025).
4. Kushnirenko O. M., Hakhovich N. G. (2023) Stratehichni napriamy povoiennoho vidnovlennia mashynobuduvannia v Ukraini [Strategic directions of post-war recovery of mechanical engineering in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – University Economic Bulletin*, vol. 56, pp. 5–15. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-05-15> (accessed March 29, 2025).
5. Mikhachenko H., Protsenko A., Kovalev V. (2022) Osnovni tendentsii rozvytku pidpriemstv mashynobudivnoi haluzi v umovakh upovilnennia innovatsiinykh protsesiv [The main trends in the development of enterprises in the machine-building industry in the conditions of slowing down of innovation processes]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriia “Ekonomika” – Adaptive Management: Theory and Practice. Series Economics*, vol. 13 (26). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-13\(26\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-13(26)-07) (accessed March 29, 2025).
6. Sakun L., Vedenina J., Tsymbal O. (2019) Suchasni problemy rozvytku mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy ta shliakhy yikh podolannia [Modern problems of development of machine-building companies of Ukraine on the example of PJSC “Kredmash” and ways to overcome them]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, vol. 32, pp. 201–207.
7. Tselikova A., Misko Y. (2024) Suchasnyi stan ta problemy rozvytku mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy [The current state and problems of the development of machine-building enterprises in Ukraine]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 9 (2), pp. 228–235. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-39> (accessed March 29, 2025).
8. Sectoral analysis: mechanical engineering September 2024. Available at: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2024/CEP/Sectoral_report_machine_building_UKR.pdf (accessed March 29, 2025)
9. State Statistics Committee of Ukraine (2025). Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed March 27, 2025).
10. In Ukraine, the level of localization in state procurement of mechanical engineering has been increased since 2025. Available at: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=dc702433-1760-4389-b8cf-c3e84794dfdf&title=VUkrainiZ2025-RokuPidvische noRivenLokalizatsiiUDerzhzakupivliakhMashinobuduvannia> (accessed March 27, 2025).

Kosmidailo Inna

Uman Branch PHEI “European University”

Markov Volodymyr

PHEI “European University”

STRUCTURAL TRANSFORMATIONS AND STRATEGIC IMPERATIVES OF THE DEVELOPMENT OF THE MACHINERY BUILDING COMPLEX OF UKRAINE

The article is devoted to a comprehensive study of the structural transformations of the machine-building complex of Ukraine in the context of global instability and military-political challenges. Based on the fundamental statistical analysis of data from the State Statistics Service of Ukraine for the period 2020-9 months of 2024, a diagnosis of the current state of the industry was carried out, key factors influencing transformation processes were identified, and a conceptual model of strategic management of structural changes was developed. A statistical assessment of export-import operations in the field of mechanical engineering was carried out for the period 2020-9 months 2024. The scientific novelty of the study lies in the development of a multi-component concept of the strategic development of machine-building, which includes diagnostic, institutional, technological, and adaptive components. Empirical analysis has shown a complex trajectory of industry changes: reduction in export volumes, transformation of logistics chains, and gradual adaptation to systemic challenges. It has been established that machine-building demonstrates resilience, maintaining positive expectations of manufacturers and the potential for recovery. Strategic imperatives for development are proposed, including: technological modernization, institutional transformation, increasing innovation potential, ensuring economic security, and integration into global production networks. The practical significance of the study lies in developing mechanisms to increase the competitiveness of the machine-building complex, forming effective instruments of state support, and creating prerequisites for the sustainable development of the industry in conditions of global instability. The study also emphasizes the need to strengthen the localization of engineering products in the public procurement system of Ukraine. A phased mechanism for increasing the share of domestic components from 10% in 2022 to 40% in 2028 has been determined, with an intermediate stage of 25% localization from January 1, 2025. This approach is considered as a strategic tool for supporting national manufacturers, which is not only of economic but also of fundamental importance for ensuring the technological sovereignty of the state under martial law.

Keywords: machine-building enterprises, innovation activity, efficiency, competitiveness, structural transformations, strategic imperatives, export, import.

JEL Classification: O31, H21